

ANDRZEJ GRZYBOWSKI^{1,2}, AGNIESZKA RABIZA³

Witold Jan Orłowski (1918-1988) – pionier retinologii polskiej XX w. oraz historyk okulistyki

Witold Jan Orłowski (1918-1988) – pioneer of 20th century Polish retinology and historian of ophthalmology

¹ Katedra Okulistyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

² Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, Fundacja Wspierania Rozwoju Okulistyki, Poznań
(<https://orcid.org/0000-0002-3724-2391>)

³ Szpital Wojewódzki w Poznaniu

ABSTRAKT

W pracy przedstawiono biografię oraz dorobek naukowy Witolda Jana Orłowskiego, kierownika Kliniki Okulistycznej Akademii Medycznej w Poznaniu w latach 1965-1988. Witold Orłowski urodził się w 1918 r. w Warszawie. Otrzymał dyplom lekarza w 1950 r. na Uniwersytecie Warszawskim. Brał czynny udział w powstaniu warszawskim. Był przewodniczącym zarządu głównego Polskiego Towarzystwa Okulistycznego, gdzie założył sekcję retinologiczną i organizował coroczne sympozja retinologiczne. Pełnił rolę redaktora naczelnego czasopisma „Klinika Oczna”. Jest autorem licznych prac naukowych.

Słowa kluczowe: Witold Orłowski, medycyna, okulistyka, historia medycyny, historia okulistyki polskiej

WSTĘP

Witold Orłowski był lekarzem mającym istotny wpływ na rozwój polskiej okulistyki XX w. Był profesorem okulistyki, przewodniczącym zarządu głównego PTO oraz redaktorem naczelnym czasopisma „Klinika Oczna”. Niniejsza praca zawiera informacje biograficzne na jego temat oraz analizę jego dorobku naukowego.

ABSTRACT

The aim of this work was to analyze the biography and scientific achievements of Witold Jan Orłowski, head of the Ophthalmology Clinic at the Medical University of Poznań from 1965 to 1988. Witold Orłowski was born in 1918 in Warsaw. He received his medical degree in 1950 from the University of Warsaw. He actively participated in the Warsaw Uprising. He served as president of the Polish Ophthalmological Society, where he founded the Retinology Section and organized annual retinological symposia. He was also the editor-in-chief of the journal *Klinika Oczna* and authored numerous scientific papers.

Key words: Witold Orłowski, medicine, ophthalmology, history of medicine, history of Polish ophthalmology

METODOLOGIA

Do napisania poniższej pracy wykorzystano materiały pochodzące ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, Biblioteki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz Archiwum Państwowego. Informacje pozyskano również z teczek osobowej prof. Witolda Jana Orłowskiego z Archiwum

Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu [1], Polskiej Bibliografii Lekarskiej pod redakcją Stanisława Konopki, zdigitalizowanych materiałów archiwalnych, m.in. Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej, bazy genealogicznej, ze wspomnień pośmiertnych i słowników biograficznych. Przejrzano bazy internetowe, takie jak Google Scholar.

Ryc. 1. Witold Jan Orłowski

BIOGRAFIA

Witold Jan Orłowski urodził się 30 kwietnia 1918 r. w Warszawie, w rodzinie z dwupokoleniową tradycją lekarską. Od 1925 r. mieszkał w Łodzi, gdzie w 1936 r. uzyskał świadectwo maturalne w Gimnazjum Państwowym im. Mikołaja Kopernika. W tym samym roku rozpoczął studia lekarskie na Uniwersytecie Warszawskim, które w 1939 r. przerwał wybuch II wojny światowej. Orłowski czynnie uczestniczył w kampanii wrześniowej, w czasie której dostał się do niewoli i znalazł się w obozie jenieckim. Należał do Armii Krajowej. W 1944 r. uczestniczył w powstaniu warszawskim [2]. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę, w latach 1945-1947 kontynuował naukę na Uniwersytecie Łódzkim, gdzie otrzymał dyplom lekarza w 1950 r. [3,4,5].

Orłowski zainteresował się okulistyką podczas ostatnich lat studiów. W latach 1947-1950 pracował w Klinice Okulistycznej w Łodzi, prowadzonej przez prof. Janusza Sobańskiego (1902-1986). W 1951 r. rozpoczął pracę na Oddziale Okulistycznym Wojskowego Szpitala w Warszawie [5]. W 1952 r. uzyskał tytuł doktora nauk medycznych na podstawie pracy pt. *Zespół arachnoiditis optico-chiasmatica* [6]. W 1955 r. objął stanowisko ordynatora Oddziału Okulistycznego Wojskowego Szpitala w Warszawie. Pełnił tę funkcję do 1964 r.

W 1961 r. Witold J. Orłowski uzyskał tytuł doktora habilitowanego na podstawie rozprawy habilitacyjnej *Z nowszych zagadnień anestezji w chirurgii oka* [7]. W 1973 r. otrzymał nominację na profesora nadzwyczajnego.

Ryc. 2. Witold Jan Orłowski

W latach 1965-1988 kierował Katedrą i Kliniką Okulistyczną Akademii Medycznej w Poznaniu [8,9]. W tym czasie rozwijał tradycję poznańskiej szkoły okulistyki, tworząc ośrodek zajmujący się badaniami nad siatkówką [3], szczególnie jej odwarstwieniem [10]. Pod jego kierunkiem powstały cztery przewody habilitacyjne (prof. Krystyny Pecold [1935-], prof. Józefa Kałużnego [1940-2018], prof. Anny Bernardczyk

[1929-2010], dr. hab. Stanisława Wójtowicza [1926-]) oraz 16 prac doktorskich [3]. Do doktorantów, których promotorem był Orłowski, należeli: Maria Bartkowska-Orłowska, Regina Gotz, Andrzej Zwierzchowski, Józef Szczypiński, Krystyna Przybył-Ereńska, Cyryla Szwarz, Hanna Dominiak-Rybarczykowa, Ewa Smogulecka, Anna Kierzkowska, Anna Dałkowska, Bożena Zachwatowicz, Anna Mysza-Mackowiak, Hanna Plucińska, Stanisław Bogacki, Elżbieta Pytlarz, Barbara Piątkowska. Z inicjatywy Orłowskiego w 1970 r. została utworzona Sekcja Retinologiczna, która w owym czasie była jedną z dwóch sekcji na świecie zajmujących się zagadnieniami dotyczącymi siatkówki [11]. Witold Orłowski poświęcał sekcji wiele czasu; organizował sympozja retinologiczne, dbając o ich wysoki poziom naukowy i organizacyjny [3].

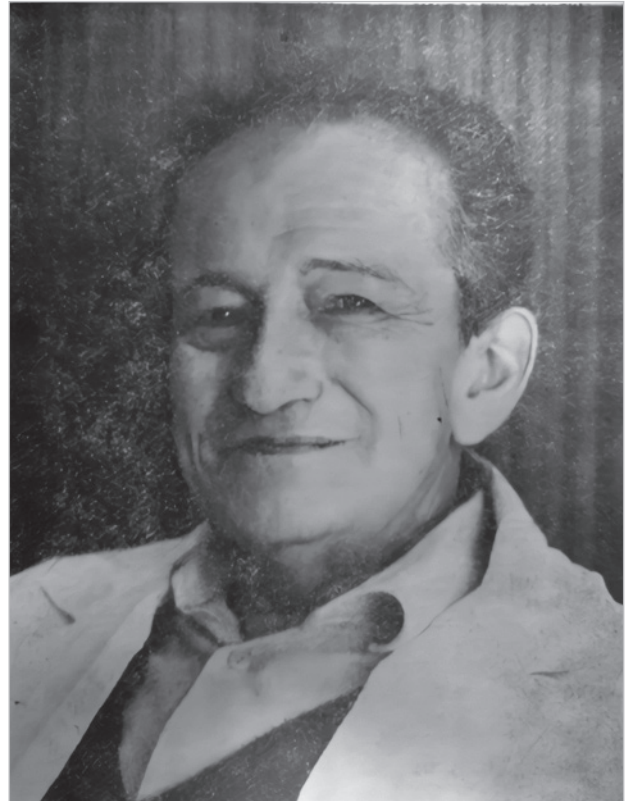
W latach 1983-1986 był przewodniczącym Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Okulistycznego [12]. W 1982 r. został członkiem szwajcarskiego Klubu Julesa Gonina w Lozannie skupiającego specjalistów zajmujących się badaniami siatkówki [13]. W 1985 r. otrzymał honorowe członkostwo Niemieckiego Towarzystwa Okulistycznego. Był członkiem rzeczywistym Europejskiej Rady Okulistycznej. W latach 1984-1988 zasiadał w Komitecie Patofizjologii Klinicznej PAN oraz w Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Kadr Naukowych przy Prezydium Rady Ministrów [13].

Został odznaczony m.in. Krzyżem Partyzanckim, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem za Warszawę 1939-1945, Medalem Zwycięstwa i Wolności 1945, brązowym Medalem „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny” oraz Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Witold Orłowski interesował się dziennikarstwem oraz filatelistyką. Gdy był uczniem gimnazjum, wydawał gazetki ściennie oraz pisał gazetki jednodniowe. Współpracował z dwutygodnikiem „Kuźnia Młodych” oraz „Życie Młodzieży”. W latach nauki szkolnej został redaktorem młodzieżowego miesięcznika „Szkłane Domy” [14]. Na zakończenie nauki w gimnazjum napisał misterium pt. *Każdy uczeń*, w którym zaznaczył, że „minął najpiękniejszy czas, nową epokę lat zaczniemy znów i w życie nowe pójdziemy, życie poznamy, zmierzmy się z losem” [3]. W czasie okupacji współredagował tajny tygodnik „Wrzask Dębski”, który był wydawany w pojedynczym egzemplarzu i potajemnie przekazywany między czytelnikami. Orłowski swoje artykuły podpisywał pseudonimem Orwit. Po wojnie pracował jako korektor, redaktor nocny oraz redaktor działu zagranicznego dla gazet „Rzeczpospolita” oraz „Dziennik Łódzki” [3]. W 1952 r. rozpoczął pracę dziennikarską dla czasopisma „Wiadomości Lekarskie” oraz „Żyjmy dłużej”, którego był założycielem oraz redaktorem naczelnym. W lutym 1956 r. rozpoczął pracę w „Klinice Ocznej”, początkowo

jako sekretarz redakcji, zastępca redaktora naczelnego, kolejno jako redaktor naczelny i redaktor honorowy. Pod wpływem Orłowskiego „Klinika Oczna” przekształciła się w dwumiesięcznik, później miesięcznik i zmieniła swój format i szatę graficzną.

Orłowski był jednym z organizatorów oraz sekreta-

Ryc. 3. Witold Jan Orłowski

rzem Łódzkiego Towarzystwa Filatelistów. Prowadził kąciki filatelistyczne w tygodniku „Tydzień”, w miesięczniku „Pocztowiec”, w „Panoramie” oraz w „Kurierze Szczecińskim”. W 1948 r. zainicjował powstanie „Przeglądu Filatelistycznego”, przez kolejne dwa lata był jego redaktorem naczelnym. Interesował się znaczkami pocztowymi Wolnego Miasta Gdańska. W 1971 r. został nagrodzony medalem „Za Zasługi dla Rozwoju Publikacji Filatelistycznych”. Podobizna Orłowskiego widnieje na łódzkiej frankaturze mechanicznej [15]. Frankatura mechaniczna to znak pocztowy odbity przez maszynę frankującą bezpośrednio lub pośrednio na przesyłce pocztowej, zawierający znak opłaty, datownik i napis.

Witold J. Orłowski pracował w poznańskiej klinice niemal do ostatnich dni swojego życia. Zmarł 8 października 1988 r. w Poznaniu wskutek zatrzymania akcji serca w trakcie operacji z powodu podejrzenia niedrożności jelit [4,14]. Został pochowany na cmentarzu na Górczynie w Poznaniu.

Ryc. 4. Plakat historyczny przedstawiony na XXXIX Zjeździe Okulistów Polskich

ANALIZA DOROBKU NAUKOWEGO

Profesor Witold Orłowski był autorem i współautorem ponad 200 artykułów naukowych dotyczących większości obszarów ówczesnej okulistyki. Na uwagę zasługuje fakt, iż niektóre jego prace publikowane były w czasopiśmie zagranicznych: niemieckich, francuskich, a nawet amerykańskich, co w okresie PRL-u było w polskiej okulistyce rzadkością [16,17,18,19,20]. Jego praca doktorska dotyczyła zagadkowego zespołu *arachnoiditis optico-chiasmatica* [6]. W ostatnich latach wykazano, że stanowił on pomyłkę diagnostyczną i nigdy nie istniał [21]. Praca habilitacyjna i wiele artykułów naukowych Orłowskiego dotyczyło różnych znieczuleń w chirurgii oka [7,22].

Witold Orłowski był inicjatorem pierwszych w Polsce konferencji poświęconych retinologii, które zapoczątkował jeszcze w latach 60. i które organizowane były w Poznaniu przez jego następczynię, prof. Krystynę Pecold. Dzięki niemu poznańska Klinika Okulistyki stała się wiodącym ośrodkiem retinologicznym

w Polsce i pozostała nim również pod kierownictwem prof. Krystyny Pecold.

Habilitacje pod jego opieką przeprowadzili m.in. prof. Krystyna Pecold (1935-) i prof. Józef Kałużny (1940-2018), wybitni polscy okuliści drugiej połowy XX w. Profesor Krystyna Pecold, która zastąpiła prof. Orłowskiego na stanowisku kierownika Kliniki Okulistyki AM w Poznaniu, była w swoim czasie wiodącym polskim ekspertem o renomie międzynarodowej w zakresie schorzeń siatkówki, a prof. Józef Kałużny w zakresie chirurgii zaćmy.

Warto wspomnieć również o zainteresowaniach historycznych prof. Orłowskiego. Po Melanowskim, był on z pewnością najważniejszym polskim historykiem okulistyki w drugiej połowie XX w. Opublikował wiele artykułów naukowych na temat historii okulistyki [23,24,25,26,27,28,29,30,31].

Prowadził niezwykle ciekawą i wartościową kronikę historyczną na łamach „Kliniki Ocznej” pt. *Z teki szpe-*

Ryc. 5. Plakat historyczny przedstawiony na XXXIX Zjeździe Okulistów Polskich

racza-bibliografa [2,32,33,34,35,36,37]. Dział ten był szczególnie chętnie czytany i uznawany często za najbardziej interesującą część numerów „Kliniki Ocznej”. Niektóre prace Orłowskiego dotyczące stanu okulistyki polskiej publikowane były za granicą i stanowiły jedyne źródło wiedzy na ten temat w piśmiennictwie angielskim [38,39].

Ryc. 6. Strona tytułowa „Przeglądu Filatelistycznego”

Cena: zł 150,-
Price: \$ 0,50 or 3/6
En France: 115 fr

Witold Orłowski był pomysłodawcą i redaktorem pierwszego nowoczesnego podręcznika okulistyki polskiej w drugiej połowie XX w. pt. *Okulistyka współczesna*, który ukazał się w latach 1977-1986 w trzech tomach i przez wiele lat stanowił główny podręcznik okulistyki w Polsce [340].

SPIS PUBLIKACJI WITOLDA ORŁOWSKIEGO

1. Orłowski W.J., O patogenezie jaskry. *Lekarz Wojskowy*, 1952, 28, 397–399.
2. Orłowski W.J., Opatrzanie oczu ołówkiem chemicznym. *Lekarz Wojskowy*, 1952, 28, 679–690.
3. Orłowski W.J., Uszkodzenie przedniego odcinka oka ołówkiem chemicznym. *Wiad Lek*, 1952, 5, 30–32.
4. Orłowski W.J., Uszkodzenie oczu bojowymi środkami chemicznymi. *Lekarz Wojskowy*, 1952, 28, 954–970.
5. Orłowski W.J., O patogenezie zespołu „arachnoiditis optico-chiasmatica”. *Lekarz Wojskowy*, 1953, 29, 541–552.
6. Orłowski W.J., Polskie piśmiennictwo okulistyczne (I). Rok 1951-1952. *Klinika Oczna*, 1953, 23(4), 301–304.
7. Orłowski W.J., Pan Samuel Pepys o przetaczaniu krwi. *Wiad Lek*, 1953, 6(8), 427–428.
8. Orłowski W.J., Praktyczny sposób leczenia tkankowego. *Klinika Oczna*, 1953, 23, 175–181.
9. Orłowski W.J., O nowoczesne podejście do oparzeń oczu. *Lekarz Wojskowy*, 1954, 30, 37–46.
10. Orłowski W.J., Przypadek obustronnego połowicznego niedowidzenia nosowego. *Klinika Oczna*, 1954, 24, 153–159.
11. Orłowski W.J., Podspojówkowe wstrzykiwanie osocza krwi konserwowanej w oparzeniach oczu. *Pol Tyg Lek*, 1954, 9, 1036–1039.
12. Orłowski W.J., *Zmiany pola widzenia w jaskrze*, [w:] XXIV Zj. PTO, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1954.
13. Orłowski W.J., Segal P., Czechowska Z., Wartość niektórych sposobów leczenia oparzeń oczu w warunkach doświadczalnych, [w:] XXIV. Zj. PTO, *Referaty zjazdowe*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1954, 105.
14. Orłowski W.J., Polskie piśmiennictwo okulistyczne (II). Rok 1949-1950. *Klinika Oczna*, 1954, 24(1), 71–74.
15. Orłowski W.J., Polskie piśmiennictwo okulistyczne (III). Rok 1945-1948. *Klinika Oczna*, 1954, 24(4), 315–318.
16. Orłowski W.J., Segal P., Czechowska Z., Wartość niektórych sposobów leczenia oparzeń oczu w warunkach doświadczalnych. *Postępy Okulistyczne*, 1955, 2, 125–138.
17. Orłowski W.J., Zagadnienie skrzydlika. *Klinika Oczna*, 1954, 24, 310–314.
18. Orłowski W.J., Wpływ ucisku „bocznego” na zmiany w polu widzenia. *Klinika Oczna*, 1955, 2, 97–102.
19. Orłowski W.J., Rutkowski S., Niewiadomski R., Ogólna akineza w chirurgii okulistycznej. *Klinika Oczna*, 1955, 25, 261–266.
20. Orłowski W.J., Objawy oczne choroby promieniowej. *Lekarz Wojskowy*, 1955, 31, 932–952.
21. Orłowski W.J., Akademik Włodzimierz Piotrowicz Fiłatow (w 80-lecie urodzin). *Służba Zdrowia*, 1955, 7, 31, 4.
22. Orłowski W.J., Miażdżycza jako choroba odwracalna. *Lekarz Wojskowy*, 1955, 31(10), 939–952.
23. Orłowski W.J., Polskie piśmiennictwo okulistyczne (IV). Rok 1953. *Klinika Oczna*, 1955, 25(1), 63–64.
24. Orłowski W.J., Polskie piśmiennictwo okulistyczne. Uzupełnienia. *Klinika Oczna*, 1955, 25(3), 220–222.
25. Orłowski W.J., Wekka Z., Stężenie jonów wodorowych w cieczy wodnej oczu oparzonych ługiem sodowym. *Klinika Oczna*, 1956, 26, 117–126.
26. Orłowski W.J., Wekka Z., La concentration des ions d’hydrogène dans l’humeur aqueuse des yeux brûlés par la soude. *Ophthalmologica*, 1959, 137, 244–253.
27. Orłowski W.J., Nowoczesna anestezjologia w okulistyce. *Tygodnik Polski*, 1956, 11, 846–853.
28. Orłowski W. J., Leki rozszerzające naczynia w okulistyce. *Postępy Okulistyki*, 1956, 3, 207–236.
29. Orłowski W.J., Wekka Z., Nowakowski W., Zachowanie się składu chemicznego cieczy wodnej pod wpływem promieni X w warunkach doświadczalnych. *Klinika Oczna*, 1957, 27, 15–25.
30. Orłowski W.J., Ostrowski K., Kostek T. i wsp., Badania nad mechanizmem indukowania osteogenezy przez przeszczepę śluzówki pęcherza moczowego. *Folia Morphologica*, 1957, 8, 15–26.
31. Orłowski W.J., Ostrowski K., Kostek T. i wsp., Investigations on the Mechanism of Induction of Osteogenesis by Way of Grafts of Urinary Bladder Mucosa. *Bulletin of the Polish Academy of Sciences*, 1957, 5, 131–134.
32. Orłowski W.J., Niewiadomski R., Obiektywny sprawdzian głębokości znieczulenia w zabiegach ogólnochirurgicznych. *Pol Tyg Lek*, 1957, 12, 364–366.
33. Orłowski W.J., Mieszanina lityczna w chirurgii okulistycznej. *Postępy Okulistyczne*, 1957, 4, 110–125.
34. Orłowski W.J., Segat P., Alichniewicz-Czaplicka H., Zapalenie tylnego odcinka błony naczyniowej w warunkach wojskowych, [w:] *Pamiętnik Centralnego Szpitala Klinicznego*, Łódź (Polska) 1957, 220–231.
35. Orłowski W.J., Wekka Z., Bartosiewicz W. i wsp., Zachowanie się składu chemicznego cieczy wodnej pod wpływem promieni X w warunkach doświadczalnych. II. Poziom cukru i białka. *Klinika Oczna*, 1958, 28, 11–18.
36. Orłowski W.J., Korobowicz J., Przypadek lymphadenosis benigna oczodołu, okolicy nadgałkowej i powiek połączonej z jaskrą. *Klinika Oczna*, 1958, 28, 307–314.
37. Orłowski W.J., Korobowicz J., The lymphadenoglaucomatous syndrome. Report of a Case. *American Journal of Ophthalmology*, 1961, 52, 101–106.

38. Orłowski W.J., Wpływ wybuchu bomby atomowej na narząd wzroku. *Lekarz Wojskowy*, 1958, 34, 597–612.
39. Orłowski W.J., Bartosiewicz W., Michniowska-Leonowicz J. i wsp., Doświadczalne badania elektroforetyczne białek wtórnej i zapalnej cieczy wodnej u królików. *Klinika Oczna*, 1958, 28, 397–404.
40. Orłowski W.J., Z doświadczalnych badań nad wpływem energii promienistej na narząd wzroku. *Lekarz Wojskowy*, 1959, 35, 531–539.
41. Orłowski W.J., Obniski J., Doświadczenie własne z środkami blokującymi zwoje nerwowe w chirurgii okulistycznej. *Lekarz Wojskowy*, 1959, 35, 544–552.
42. Orłowski W.J., *Z najnowszych zagadnień anestezji w chirurgii oka*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1959.
43. Orłowski W.J., Okulistyczne zespoły i objawy chorobowe, [w:] *Leksykon zespołów i objawów chorobowych*, red. Fejgin M., Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1959.
44. Orłowski W.J., Obniski J., Controlled Hypotension in Eye Surgery. *Ophthalmologica*, 1959, 138, 264–273.
45. Orłowski W.J., Michniowska-Leonowicz J., Zespół Posnera-Schlossmana. *Klinika Oczna*, 1959, 29, 239–246.
46. Orłowski W.J., Pierwsze doświadczenia z zaczynem rozpuszczającym więzadło Zinna. *Klinika Oczna*, 1959, 29, 349–362.
47. Orłowski W.J., Michniowska-Leonowicz J., Czechowska Z., Z dalszych badań doświadczalnych nad sposobami leczenia oparzeń oczu. *Klinika Oczna*, 1960, 30, 79–94.
48. Orłowski W.J., Przebieg zabiegu oraz powikłania śród- i pooperacyjne w mechanicznym i chemicznym zwalnianiu więzadła Zinna. *Klinika Oczna*, 1960, 30, 365–379.
49. Orłowski W.J., Leczenie chirurgiczne zespołu Stillinga-Türka-Duane'a. *Klinika Oczna*, 1961, 31, 41–57.
50. Orłowski W.J., Krych J., Michniowska-Leonowicz J., Über abortive und atypische Formen des Stilling-Türk-Duane'schen Syndroms. *Acta Ophthalmol.*, 1961, 39, 6–17.
51. Orłowski W.J., Dwieście operacji zaćmy w przygotowaniu neuroplegicznym. *Klinika Oczna*, 1961, 31, 169–183.
52. Orłowski W.J., Wyparcie zaćmy w warunkach enzymatycznej zonulolizy. *Klinika Oczna*, 1961, 31, 215–227.
53. Orłowski W.J., Postępy w chirurgii zaćmy. *Pol Tyg Lek*, 1961, 16, 1162–1166.
54. Orłowski W.J., L'expulsion de la cataracte. *Acta ophthalmol.*, 1961, 39, 782–797.
55. Orłowski W.J., Deshydration pre-operatoire du vitré. *Bull. Soc. Franc. Ophtal.*, 1961, 74, 340–341.
56. Orłowski W.J., Zewnętrzne zespolenie workowo-nosowe w ogólnym podciśnieniu. *Klinika Oczna*, 1962, 32, 13–24.
57. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Is the Independent Pathological Entity? I. Electromyographica Proof. *Ophthalmologica*, 1962, 144, 199–220.
58. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Zejsie porażen narządu ruchu oka w obrazie elektromiograficznym. *Klinika Oczna*, 1962, 32, 313–326.
59. Orłowski W.J., Okulistyczne zespoły i objawy chorobowe, [w:] *Slovar'-spravočnik sindromov i simptomov zaboľevanij*, red. Fejgin M., Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1962.
60. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Zagadnienie objawów ophthalmoplegia internuclearis na marginesie przypadku zbadanego elektromiograficznie. *Klinika Oczna*, 1963, 33, 37–48.
61. Orłowski W.J., Úvahy na téma Stillingova-Türkova-Duanova syndromu. *Cs. Oftal.*, 1963, 19, 31–37.
62. Orłowski W.J., Stępiak R., Zwierzchowski R., Le syndrome de Laffer-Ascher. Étude clinique et pathogénique. *Ann. d'Ocul.*, 1963, 196, 362–387.
63. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Badania elektromiograficzne w porażeniach nerwu okoruchowego. *Klinika Oczna*, 1963, 33, 147–166.
64. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Electromyo-Graphic Investigation of Paralysis of the Oculomotor Nerve. *Polish Med.*, 1963, 2, 983–1004.
65. Orłowski W.J., Zwierzchowski R., Ascher R., *Pol Tyg Lek*, 1963, 18, 795–797.
66. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Étude du strabisme post-paralytique tardif par l'électromyographie. *Ann. d'Ocul.*, 1963, 196, 592–606.
67. Orłowski W.J., Krych J., Ist das Stilling-Türk-Duane Syndrom eine selbständige Krankheit? II. Genetische Beweise. *Ophthalmologica*, 1963, 146, 178–187.
68. Orłowski W.J., Transplantation musculaire dans le traitement du syndrome de retraction. *Ann. d'Ocul.*, 1963, 196, 1775–1779.
69. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Podstawy elektromiografii mięśni zewnętrznych oka. *Pol Tyg Lek*, 1963, 18, 1089–1090.
70. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Elektromiografia w klinice okulistycznej. *Pol Tyg Lek*, 1963, 18, 1789–1794.
71. Orłowski W.J., Wójtowicz S., Zajfen M. i wsp., L'électromyographie de l'orbiculaire dans quelques maladies atrophiantes de la face. *Bull. Soc. Franc. Ophtal.*, 1963, 76, 242–263.
72. Orłowski W.J., Współruch Marcusa Gunna. *Klinika Oczna*, 1964, 34, 47–55.
73. Orłowski W.J., Zajfen M., Wójtowicz S. i wsp., Współudział mięśnia okrężnego oka w niektórych chorobach zanikowych skóry. *Pol Tyg Lek*, 1964, 19, 499–503.
74. Orłowski W.J., Zajfen M., Wójtowicz S. i wsp., Orbicularis oculi muscle in some atrophic diseases. *Polish Med. J.*, 1965, 4, 419–425.
75. Orłowski W.J., A propos d'un cas de syncinésie de Gunn exploré par l'électromyographie. *Ann. d'Ocul.*, 1964, 197, 362–374.

76. Orłowski W.J., Leczenie zachowawcze jaskry pierwotnej. I. Farmakologia jaskry. *Klinika Oczna*, 1964, 34, 341–361.
77. Orłowski W.J., Piątkowska B., Tentative d'adapter les techniques d'extraction intracapsulaire de la cataracte aux conditions créées par l'usage de la zonulolyse enzymatique. *Ann. d'Ocul.*, 1964, 197, 745–760.
78. Orłowski W.J., Piątkowska B., Gwoźdź E., Badania doświadczalne nad leczeniem zapalenia rogówki wywołanego wirusem herpes simplex. *Biuletyn WAM*, 1964, 2, 14, 85–89.
79. Orłowski W.J., Piątkowska B., Gwoźdź E., Nowoczesne metody leczenia opryszczki rogówki. I. Sposoby stosowania idoksuridyny w świetle badań doświadczalnych. *Klinika Oczna*, 1965, 35, 1–6.
80. Orłowski W.J., Piątkowska B., Gwoźdź E., Modern Methods of Treatment of Corneal Herpes. I. Methods of Idoxuridine Administration Based on Experimental Investigations. *Polish Med.*, 1965, 4, 435–440.
81. Orłowski W.J., Leczenie zachowawcze jaskry pierwotnej. II. Zasady terapeutyczne. *Klinika Oczna*, 1965, 35, 153–160.
82. Orłowski W.J., Slomski P., Wójtowicz S., Bielschowsky-Lutz-Cogan syndrome. *Amer. Ophthalm.*, 1965, 59, 416–430.
83. Orłowski W.J., L'hypotension artérielle générale provoquée par des ganglioplégiques au cours de la dacryocystorhinostomie. *Ann. d'Ocul.*, 1965, 198, 448–464.
84. Orłowski W.J., Piątkowska B., Cryothérapie dans la kératomycose expérimentale du lapin. *Ann. d'Ocul.*, 1965, 198, 671–688.
85. Orłowski W.J., Okulistyczne zespoły i objawy chorobowe, [w:] *Slovar'-spra-vočnik sindromov i simptomov zabojevanij*, red. Fejgin M., Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1965.
86. Orłowski W.J., W sprawie dziedziczenia zaćmy starczej. *Klinika Oczna*, 1966, 36, 195–199.
87. Orłowski W.J., Starega B., Pecold K. i wsp., Odległe wyniki operacyjnego leczenia przypadków odwarstwienia siatkówki. *Klinika Oczna*, 1967, 37, 51–56.
88. Orłowski W.J., Starega B., Pecold K. i wsp., Late Results of Surgical Treatment of Retinal Detachment. *Pol. Med.*, 1967, 6, 1047–1053.
89. Orłowski W.J., W sprawie przeszczepiania mięśni ocznych. *Klinika Oczna*, 1967, 37, 221–226.
90. Orłowski W.J., W 90-lecie wielkopolskiego szpitalnictwa okulistycznego. *Klinika Oczna*, 1967, 37, 283–290.
91. Orłowski W.J., Klej biologiczny w leczeniu odwarstwienia siatkówki. *Klinika Oczna*, 1967, 3, 625–630.
92. Orłowski W.J., Okulistyczne objawy i zespoły chorobowe, [w:] *Lexicon de simptome si sindroame. Eld. medicala*, red. Fejgin M., Bucuresti (România) 1967.
93. Orłowski W.J., W sprawie zespołów Claude'a Bernanda. *Wiad Lek*, 1968, 21, 669–673.
94. Orłowski W.J., Przybył K., Odwarstwienie siatkówki w bezsoczewkowości. *Klinika Oczna*, 1968, 38, 521–528.
95. Orłowski W.J., *Objawy oczne w eponimach pediatrycznych*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1968.
96. Orłowski W.J., Adler F.H., *Fizjologia oka. Zastosowanie kliniczne*, tłum. z francuskiego, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1968, 1–4.
97. Orłowski W.J., 450 lat tradycji akademickich Poznania. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 161–162.
98. Orłowski W.J., W sprawie mianownictwa w niektórych procesach siatkówkowych. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 195–201.
99. Orłowski W.J., Wfałdowanie twardówki w leczeniu ciężkich przypadków odwarstwienia siatkówki. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 269–277.
100. Orłowski W.J., Scleral Infolding in Treatment of Severe Cases of Retinal Detachment. *Pol. Med.*, 1969, 8, 950–958.
101. Orłowski W.J., Doświadczenia z podsiatkówkowym wszczepianiem fibryny w leczeniu odwarstwienia siatkówki. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 285–288.
102. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Sobieszyk S. i wsp., Przypadek zespołu Ullricha-Fremerey-Dohna-François (dyscephalia oculomandibulo-facialis). *Klinika Oczna*, 1969, 39, 343–349.
103. Orłowski W.J., Z dziejów polskich periodyków okulistycznych. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 773–777.
104. Orłowski W.J., W stulecie nowoczesnego polskiego podręcznika okulistyki. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 919–921.
105. Orłowski W.J., Przydatność kart obrzeżnie dziurkowanych do selekcji materiału piśmienniczego. *Klinika Oczna*, 1970, 40, 267–272.
106. Orłowski W.J., Zagadnienie drenażu przestrzeni między warstwą nerwowo-nabłonkową a warstwą barwnikową siatkówki. *Klinika Oczna*, 1970, 40, 355–360.
107. Orłowski W.J., Nasze tradycje. Słowo wprowadzające do sesji naukowej na temat kliniki odwarstwienia siatkówki. *Klinika Oczna*, 1970, 40, 617–622.
108. Orłowski W.J., Prowadzenie chorego z odwarstwieniem siatkówki. *Klinika Oczna*, 1970, 40, 721–727.
109. Orłowski W.J., Witamy XXXI Zjazd Okulistów Polskich. *Klinika Oczna*, 1970, 41, 165–167.
110. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Pecold K. i wsp., Transplantatio segmenti anterioris bulbi oculi. Studium experimentale. *Klinika Oczna*, 1971, 41, 527–532.
111. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do II sympozjonu retinologicznego. *Klinika Oczna*, 42, 1117–1119.
112. Orłowski W.J., Kierzkowska A., Kierzkowski Z., Historia choroby przypadków odwarstwienia siatkówki dla rejestracji danych przy użyciu elektronicznych maszyn cyfrowych. *Klinika Oczna*, 1972, 42, 1305–1310.
113. Orłowski W.J., W 50-lecie Kliniki Ocznej. *Klinika Oczna*, 1972, 42, 1305–1310.
114. Orłowski W.J., Vaughan D., Asbury T. i wsp., *Podstawy okulistyki*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1972.

115. Orłowski W.J., Masiakowski J., Warchałowska D., Wpływ środków osmotycznych na ciśnienie śródgałkowe. I. Przegląd możliwości farmakologicznych. *Klinika Oczna*, 1973, 43, 365–370.
116. Orłowski W.J., Warchatowska D., Masiakowski J. i wsp., Wpływ środków osmotycznych na ciśnienie śródgałkowe. II. Stosowanie śródżylnie gliceryny i gliceryny z sorbitolem w warunkach doświadczalnych. *Klinika Oczna*, 1973, 43, 371–376.
117. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Tapetopathia vitelliformis maculae. Choroba Besta, choroba Zanena czy syndroma retinae maculatae? *Klinika Oczna*, 1973, 43, 417–422.
118. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do III sympozjonu retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1973, 43, 481–483.
119. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Nadciśnienie śródgałkowe i jaskra w następstwie operacji z powodu odwarstwienia siatkówki. *Klinika Oczna*, 1973, 43, 529–534.
120. Orłowski W.J., *Encyklopedia objawów okulistycznych w zespołach układowych*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1973.
121. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Datkowska A., Wpływ środków osmotycznych na ciśnienie śródgałkowe. III. Doświadczenia kliniczne z śródżylnym podawaniem gliceryny z sorbitolem. *Klinika Oczna*, 1974, 44, 135–139.
122. Orłowski W.J., Równoległe fałdy poziome siatkówki. *Klinika Oczna*, 1974, 44, 569–574.
123. Orłowski W.J., Bolesław Wicherkiewicz w życiu społecznym i naukowym Wielkopolski. *Klinika Oczna*, 1974, 44, 723–734.
124. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do IV sympozjonu retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1974, 44, 965–968.
125. Orłowski W.J., Bolesław Wicherkiewicz i jego wkład w naukę na tle okulistyki wielkopolskiej z wieków XV–XIX, [w:] *Wkład lekarzy i farmaceutów wielkopolskich do rozwoju nauk medycznych*, red. Stański M., Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań (Polska) 1975, 2, 66–83.
126. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do V sympozjonu retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1975, 45, 1065–1068.
127. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Biomikroskopowe badanie plamki. *Klinika Oczna*, 1975, 45, 1075–1079.
128. Orłowski W.J., Szwarc C., Pofałdowanie okolicy plamkowej w związku z guzem oczodołu. *Klinika Oczna*, 1975, 45, 1197–1201.
129. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Znaczenie oceny kąta tęczówkowo-rogowkowego po urazie. 1. Ciąła obce przedniego odcinka oka. *Klinika Oczna*, 1976, 46, 187–191.
130. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Znaczenie oceny kąta tęczówkowo-rogowkowego po urazie. 2. Urazowe cofnięcie kąta. *Klinika Oczna*, 1976, 46, 193–197.
131. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do VI sympozjonu retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1976, 46, 1173–1176.
132. Orłowski W.J., Kierzkowska A., Jasiński P. i wsp., Obraz lokalizacji odwarstwienia siatkówki określony przy pomocy techniki przetwarzania i wyszukiwania danych. *Klinika Oczna*, 1976, 46, 1317–1321.
133. Orłowski W.J., Wojnerowicz-Pawlak E., Dyderski S. i wsp., Wpływ środków osmotycznych na ciśnienie śródgałkowe. IV. Zastosowanie śródżylnie glicerosorbitolu z dodatkiem 5% i 10% etanolu w warunkach doświadczalnych, [w:] *Farmacja kliniczna. Materiały IV Naukowej Konferencji Farmacji Klinicznej na temat Informacja, Organizacja i Produkcja w Aptece Szpitalnej*, Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne, Warszawa (Polska) 1976.
134. Orłowski W.J., Pecold K., Gotz R., Zaniki pierwotne naczyniówki. 1. Zaniki naczyniówkowe warstwowe ogniskowe. *Klinika Oczna*, 1977, 47(79), 127–130.
135. Orłowski W.J., Pecold K., Zaniki pierwotne naczyniówki. 2. Zaniki naczyniówkowe warstwowe rozlane i zaniki naczyniówkowe całkowite ogniskowe. *Klinika Oczna*, 1977, 47(79), 181–184.
136. Orłowski W.J., Żygulska-Mach H., Bernardczyk A., X posiedzenie Klubu Jules’a Gonina. *Klinika*, 1977, 47(79), 199–201.
137. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Zaniki pierwotne naczyniówki. 3. Zaniki naczyniówkowe całkowite rozlane. *Klinika Oczna*, 1977, 47(79), 217–220.
138. Orłowski W.J., Ultrasonography of Subretinal Space in Rhegmatogenous Retinal Detachment. Gaillood, C., Daicker, B. (red.): *Turning Points in Retinal Surgery. Mod. Probl. Ophthalm.*, Karger Basel 1977, 18, 40–44.
139. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Przybył-Ereńska K., Tęczówka w chorobie Recklinghausena. *Klinika Oczna*, 1977, 47(79), 439–442.
140. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do VII sympozjum retinologicznego. W stulecie współczesnej okulistyki poznańskie. *Klinika Oczna*, 1977, 47(79), 469–471.
141. Orłowski W.J., Pecold K., Tapeto-choroidopatie ostre. 1. Typ wielogniskowy. *Klinika Oczna*, 1977, 47(79), 517–520.
142. Orłowski W., Pecold K., Bartkowska-Orłowska M., Tapetochoroidopatie ostre. 2. Typ palczasty okototarczo-
wy. *Klinika Oczna*, 1977, 47(79), 521–523.
143. Orłowski W.J., Szczypiński J., Przestrzeń podsiatkówkowa w odwarstwieniu siatkówki przedarciowym. Studium ultrasonograficzne. *Klinika Oczna*, 1977, 47(79), 551–552.
144. Orłowski W.J., Wstęp, [w:] *Okulistyka współczesna. Podręcznik dla lekarzy specjalizujących się w chorobach oczu*, red. Orłowski W.J., Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1977, 1, 1–5.

145. Orłowski W.J., 80 lat (artykuł redakcyjny). *Klinika Oczna*, 1978, 48(80), 629–631.
146. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Wojnerowicz-Pawlak E., Wpływ środków osmotycznych na ciśnienie śródgałkowe. V. Nasze doświadczenia w stosowaniu środków hiperosmotycznych. *Klinika Oczna*, 1978, 48(80), 659–661.
147. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do VIII sympozjonu retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1979, 81, 1–5.
148. Orłowski W.J., Pecold K., Otwór plamki w odwarstwieniu środkowym siatkówki spowodowanym dołkiem rozwojowym tarczy. *Klinika Oczna*, 1979, 81, 139–142.
149. Orłowski W.J., Katużny J., Fotokoagulacja w okulistyce. *Terapia i Leki*, 7(29), 121–128.
150. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Pecold K. i wsp., Choroidal sclerosis, [w:] Blutzinkulation in der Uvea, in der Netzhaut und im Sehnerven (Physiologie und Pathologie). 5. Kongres Europ. Ges. Ophthal., Hamburg, 5-9.4.1976, red. François J., 311–317.
151. Orłowski W.J., Perspektywy rozwoju specjalizacji okulistycznej na podstawie osiągnięć z lat 1944-1979 (artykuł redakcyjny). *Klinika Oczna*, 1979, 81, 403–404.
152. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do IX sympozjonu retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1979, 81, 645–648.
153. Orłowski W.J., Kierzkowska A., Bart M., Zmiany obwodu dna oka drugiego w jednostronnym odwarstwieniu siatkówki. *Klinika Oczna*, 1979, 81, 665–667.
154. Orłowski W.J., Dałkowska A., Bartkowska-Orłowska M., Zespół oka towarzyszącego w odwarstwieniu siatkówki. *Klinika Oczna*, 1979, 81, 669–671.
155. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Überblick über die chirurgische Behandlung der Netzhautablosung. *Klin. Mbl. Augenheilk.*, 1979, 175, 767–772.
156. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., W sprawie dołka rozwojowego tarczycy. *Klinika Oczna*, 1980, 82, 49–52.
157. Orłowski W.J., Szczypiński J., Ultrasonography in the Investigation of the Subretinal Fluid in Rhegmatogenous Retinal Detachment. *Ann. Ophthalmol.*, 1980, 12, 185–187.
158. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Urazowe cofnięcie kąta tęczówkowo-rogowkowego. *Klinika Oczna*, 1980, 82, 273–276.
159. Orłowski W.J., Kierzkowska A., Kierzkowski Z., Регистрация и обработка данных в ретинологических исследованиях рассматриваемая на примере применения ЭВМ для анализа случаев отслойки сетчатки. [Вестн. Офталь. О]. [ang: Computers in the Analysis of Retinal Detachment]. *Vestn. Oftalmol.*, 1981, 3, 45–51.
160. Orłowski W.J., Polska historiografia okulistyczna (artykuł redakcyjny). *Klinika Oczna*, 1980, 82, 533–555.
161. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do X Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1980, 82, 599–601.
162. Orłowski W.J., Rozdział 7. Wybrane objawy, [w:] *Choroby wewnętrzne dla lekarzy*, red. Wojtczak A., Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1981, 1, 179–195.
163. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (I). *Klinika Oczna*, 1980, 82, 252.
164. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (II). *Klinika Oczna*, 1980, 82, 333–334.
165. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (III). *Klinika Oczna*, 1980, 82, 385–386.
166. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (IV). *Klinika Oczna*, 1980, 82, 392 i 402.
167. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (V). *Klinika Oczna*, 1980, 82, 471–472.
168. Orłowski W.J., Polska historia okulistyczna. Artykuł redakcyjny. *Klinika Oczna*, 1980, 82, 553–555.
169. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (VI). *Klinika Oczna*, 1980, 82, 595–596.
170. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do X Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1980, 82, 599–601.
171. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (VII). *Klinika Oczna*, 1981, 83, 41.
172. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (VIII). *Klinika Oczna*, 1981, 83, 193–194.
173. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (IX). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1981, 83, 315–316.
174. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (X). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1981, 83, 453–454.
175. Orłowski W.J., W stulecie polskich zjazdów okulistycznych. *Klinika Oczna*, 1981, 83, 465–467.
176. Orłowski W.J., Rozdział 13. Wybrane objawy oczne w chorobach wewnętrznych, [w:] *Choroby wewnętrzne*, red. Wojtczak A., Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1981, 1, 179–196.
177. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XI). *Klinika Oczna*, 1982, 84, 39.
178. Orłowski W.J., Metody obrazowania w okulistyce. Artykuł redakcyjny. *Klinika Oczna*, 1982, 84, 45–46.
179. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XII). Przed 100 laty. *Klinika Oczna*, 1982, 84, 77–78.
180. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XIII). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1982, 84, 135–136.
181. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XIV). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1982, 84, 189–191.
182. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do XI Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1982, 84, 241–243.
183. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Pytlarz E., Odwarstwienie siatkówki w oczach ze zwyrodnieniem barwnikowym. *Klinika Oczna*, 1982, 84, 251–256.
184. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XV). Przed 150 i 125 laty. *Klinika Oczna*, 1983, 85, 47.
185. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XVI). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1983, 85, 95–96.
186. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XVII). Przed 100 laty. *Klinika Oczna*, 1983, 85, 135.

187. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XVIII). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1983, 85, 189–191.
188. Orłowski W.J., Polskie szpitalnictwo okulistyczne w okresie zaborów. W 175-lecie polskiego szpitalnictwa okulistycznego. *Szpital Polski*, 1983, 27, 17–23.
189. Orłowski W.J., Polskie szpitalnictwo okulistyczne w okresie międzywojennym. W 175-lecie polskiego szpitalnictwa okulistycznego. *Szpital Polski*, 1983, 27, 69–74.
190. Orłowski W.J., Kierzkowska A., Problems of Retinal Detachment Expressed by Methods of Collection and Information Retrieval, [w:] *Selected Papers of the First National Conference on Biocybernetics and Biomedical Engineering*, red. Nałęcz M., Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa (Polska) 1963, 261–275.
191. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do XII Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1984, 86, 1–6.
192. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Zachwatowicz B., Analiza niepowodzeń w leczeniu operacyjnym siatkówki oka bezsoczewkowego. *Klinika Oczna*, 1984, 46, 55–57.
193. Orłowski W.J., Pecold K., Zamknięcie otworu siatkówki przez wpuklenie zewnątrzwardówkowe przy pomocy balonu wg Lincoffa–Kreissig. *Klinika Oczna*, 1984, 86, 69–71.
194. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XIX). Przed 150 i 125 laty. *Klinika Oczna*, 1984, 86, 90.
195. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XX). Przed 100 laty. *Klinika Oczna*, 1984, 86, 98, 102, 106.
196. Orłowski W.J., Patronka cierpiących na oczy. *Klinika Oczna*, 1984, 386, 227–231.
197. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXI). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1984, 86, 233–234.
198. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXII). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1984, 886, 281–283.
199. Orłowski W.J., Z karty wspomnień. Dr med. Stefan Szmaj (1893–1970). *Klinika Oczna*, 1984, 86, 325–327.
200. Orłowski W.J., Z karty wspomnień. Dr med. Marceli Jakubiak (1899–1960). *Klinika Oczna*, 1984, 86, 359–361.
201. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do XIII Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1984, 86, 519–528.
202. Orłowski W.J., Okulista Piotr z Portugalii papieżem Janem XXI. *Klinika Oczna*, 1985, 87, 27–33.
203. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXIII). Przed 150, 125 i 100 laty. *Klinika Oczna*, 1985, 87, 34.
204. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXIV). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1985, 87, 179–180.
205. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXV). Przed 30 laty. *Klinika Oczna*, 1985, 87, 226–228.
206. Orłowski W.J., Początki okulistyki w Lubelskiem. *Klinika Oczna*, 1985, 87, 269.
207. Orłowski W.J., Plucińska H., Zovirax w leczeniu ciężkich postaci herpetycznego zapalenia rogówki. *Klinika Oczna*, 1985, 87, 285–296.
208. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do XIV Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1985, 87, 481–485.
209. Orłowski W.J., Pytlarz E., Szwarc C., Vorderkammerblutungen und morphologisches Bild des vorderen Augenabschnittes nach Kontusionstraumen. *Wiss. Z. Univ. Greifswald*, 1985, 34(3), 356–357.
210. Orłowski W.J., Pytlarz E., Bogacki S., Maculopathie und Retinopathie nach Kontusionstraumen. *Wiss. Z. Univ. Greifswald*, 1985, 34(3), 57–58.
211. Orłowski W.J., Bartkowska-Orłowska M., Plucińska H., Traumakorrelation mit Kammerwinkel Vertiefung und Netzhautablösung mit Orariss. *Wiss. Z. Univ. Greifswald*, 1985, 34(3), 78–79.
212. Orłowski W.J., Z dziejów polskiej okulistyki pediatrycznej. *Klinika Oczna*, 1986, 88, 33–38.
213. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXVI). Przed 125 i 100 laty. *Klinika Oczna*, 1986, 88, 146–147.
214. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXVII). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1985, 88, 183.
215. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXVIII). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1986, 88, 220–222.
216. Orłowski W.J., Z karty wspomnień. Dr med. Stanisław Markiewicz (1902–1944). *Klinika Oczna*, 1986, 88, 303–306.
217. Orłowski W.J., Wstęp, [w:] *Okulistyka współczesna*, red. Orłowski W.J., Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1986, 1, 11, 1–7.
218. Orłowski W.J., Die Verbindungen polnischer Augenärzte des 19. Jahrhunderts mit der Deutschen Augenheilkunde. A. *Fortschr. Ophthalm.*, 1986, 83, 4–5; B. *Fortschr. Ophthalm.*, 1987, 84, 669–672.
219. Orłowski W.J., Zaranie strabologii polskiej. *Klinika Oczna*, 1987, 89, 41–42.
220. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do XV Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1987, 89, 89–91.
221. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXIX). Przed 175, 150, 125 i 100 laty. *Klinika Oczna*, 1987, 29, 224–225.
222. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXX). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1987, 89, 272.
223. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXXI). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1987, 89, 324–325.
224. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do XVI Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1988, 90.
225. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXXII). Przed 150, 125 i 100 laty. *Klinika Oczna*, 1988, 90, 77.
226. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXXIII). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1988, 90, 117.
227. Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXXIV). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1988, 90.
228. Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do XVII Sympozjonu Retinologicznego. *Klinika Oczna*, 1988, 90, 365–377.
229. Orłowski W.J., Fryczkowski A.W., Bieganowski L., Father Wacław Szuniewicz, M.D., an Ophthalmologist of

Unusual Courage and Devotion. *Doc Ophthalmol.*, 1990, 74(1-2), 49–56.

230. Orłowski W.J., The History of the Polish Ophthalmology, [w:] Blodi F. C.: *The History of Ophthalmology*, 1986, 11.

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Witold Jan Orłowski [źródło: Archiwum Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu]

Ryc. 2. Witold Jan Orłowski [źródło: Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu]

Ryc. 3. Witold Jan Orłowski [źródło: Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu]

Ryc. 4. Plakat historyczny przedstawiony na XXXIX Zjeździe Okulistów Polskich [źródło: Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu]

Ryc. 5. Plakat historyczny przedstawiony na XXXIX Zjeździe Okulistów Polskich [źródło: Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu]

Ryc. 6. Strona tytułowa „Przeglądu Filatelistycznego” [źródło: Wielkopolskie Archiwum Cyfrowe]

PIŚMIENICTWO

[1] Archiwum Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, Witold Jan Orłowski. Teczka osobowa.

[2] Orłowski W.J., Słowo wprowadzające do XVI Sympozjonu Retinologicznego, *Klinika Oczna*, 1988, 90(6), 193–199.

[3] Dałkowska A., Pecold K., Profesor Witold J. Orłowski. Wspomnienia w 10. rocznicę śmierci. *Klinika Oczna*, 1999, 101(1), 59–62.

[4] Pecold K., Profesor Witold Jan Orłowski 1918-1988. *Klinika Oczna*, 1991, 93(7-8), 185–187.

[5] Kałużny J., W 70 rocznicę urodzin Profesora Witolda Jana Orłowskiego. *Klinika Oczna*, 1988, 90, 121–122.

[6] Orłowski W.J., O patogenezie zespołu „arachnoiditis optico-chiasmatica”. *Lekarz Wojskowy*, 1953, 29, 541–552.

[7] Orłowski W.J., *Z najnowszych zagadnień anestezji w chirurgii oka*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa (Polska) 1959.

[8] Hasik J., Juszczak J., *Dzieje wydziału lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego i Akademii Medycznej (1919-1979)*. Poznań 1979, 105.

[9] Musielak M., *Uniwersytet Poznański (1919-2019). Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w latach 1950-2019*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań (Polska) 2019, 204.

[10] Góral R. i in., *25 lat Akademii Medycznej w Poznaniu 1950-1975*. Poznań (Polska) 1974, 104–106.

[11] Stański M., Adamski R., Głowacki W. i wsp., *W 50-lecie Rozwoju Nauk Medycznych w Poznaniu 1920-1970*, Wydawnictwa Uczelniane Akademii Medycznej w Poznaniu, Poznań (Polska) 1969.

[12] *Historia PTO*, [online] <https://www.pto.com.pl/historia> – 3.09.2024.

[13] Becela L., *Kto jest kim w polskiej medycynie. Informator biograficzny*. Interpress, Warszawa (Polska) 1987, 490.

[14] Kałużny J., W 25-lecie redagowania „Kliniki Ocznej” przez Prof. Dra Witolda J. Orłowskiego. *Klinika Oczna*, 1981, 83, 55–58.

[15] *Polski związek filatelistów. Zarząd główny. Biografia: Orłowski, Witold Jan*, [online] <https://web.archive.org/web/20160416204841/http://zgpfz.pl/biography.php?id=120> – 4.09.2024.

[16] Orłowski W.J., Słomski P., Wójtowicz S., Bielschowsky-Lutz-Cogan syndrome. *Amer. Ophthalmol.*, 1965, 59, 416–430.

[17] Orłowski W.J., Wójtowicz S., Étude du strabisme post-paralytique tardif par l'électromyographie. *Ann. D'Ocul.*, 1963, 196, 592–606.

[18] Orłowski W.J., Wójtowicz S., Zajfen M. i wsp., L'électromyographie de l'orbiculaire dans quelques maladies atrophiées de la face. *Bull. Soc. Franc. Ophtal.*, 1963, 76, 242–263.

[19] Orłowski W.J., Krych J., Ist das Stilling-Turk-Duane Syndrom eine selbständige Krankheit? II. Genetische Beweise. *Ophthalmologica*, 1963, 146, 178–187.

[20] Orłowski W.J., Transplantation musculaire dans le traitement du syndrome de retraction. *Ann. d'Ocul.*, 1963, 196, 1775–1779.

[21] Lessell S., Grzybowski E., A. Idiopathic opticochiasmatic arachnoiditis. *J Neuroophthalmol.*, 2014, 34(3), 251–254.

[22] Orłowski W.J., Nowoczesna anestezjologia w okuliście. *Tygodnik Pol.*, 1956, 11, 846–853.

[23] Orłowski W.J., W 90-lecie wielkopolskiego szpitalnictwa okulistycznego. *Klinika Oczna*, 1967, 37, 283–290.

[24] Orłowski W.J., 450 lat tradycji akademickich Poznania. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 161–162.

[25] Orłowski W.J., Z dziejów polskich periodyków okulistycznych. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 773–777.

[26] Orłowski W.J., W stulecie nowoczesnego polskiego podręcznika okulistyki. *Klinika Oczna*, 1969, 39, 919–921.

[27] Orłowski W.J., W 50-lecie Kliniki Ocznej. *Klinika Oczna*, 1972, 42, 1305–1310.

[28] Orłowski W.J., Bolesław Wicherkiwicz w życiu społecznym i naukowym Wielkopolski. *Klinika Oczna*, 1974, 44, 723–734.

[29] Orłowski W.J., Bolesław Wicherkiwicz i jego wkład w naukę na tle okulistyki wielkopolskiej z wieków XV-XIX, [w:] *Wkład lekarzy i farmaceutów wielkopolskich do rozwoju nauk medycznych*, red. Stański, Państwowe Wy-

dawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań (Polska) 1975, 2, 66–83.

[30] Orłowski W.J., 80 lat (artykuł redakcyjny). *Klinika Oczna*, 1978, 48(80), 629–631.

[31] Orłowski W.J., Polska historiografia okulistyczna (artykuł redakcyjny). *Klinika Oczna*, 1980, 82, 533–555.

[32] Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXIX). Przed 175, 150, 125 i 100 laty. *Klinika Oczna*, 1987, 29, 224–225.

[33] Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXX). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1987, 89, 272.

[34] Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXXI). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1987, 89, 324–325.

[35] Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXXII). Przed 150, 125 i 100 laty. *Klinika Oczna*, 1988, 90, 77.

[36] Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXXIII). Przed 75 laty. *Klinika Oczna*, 1988, 90, 117.

[37] Orłowski W.J., Z teki szperacza-bibliografa (XXXIV). Przed 50 laty. *Klinika Oczna*, 1988, 90.

[38] Orłowski W.J., The History of the Polish Ophthalmology, [w:] Blodi F.C.: *The History of Ophthalmology*, 1986, 11.

[39] Orłowski W.J., Fryczkowski A.W., Bieganowski L., Father Waclaw Szuniewicz, M.D., an Ophthalmologist of Unusual Courage and Devotion. *Doc Ophthalmol.*, 1990, 74(1-2), 49–56.

[40] *Okulistyka współczesna. Podręcznik dla lekarzy specjalizujących się w chorobach oczu*, red. Orłowski W.J., PZWL, Warszawa (Polska) 1977-1986, 1-3.